

reszel, én rágom a hungarocellt, városi egerek után zabálom a habszivacstáblát. Gyűjtjük az erőt, a muníciót, mert én borostyánt ültetek, magocskákat szórok meg trágyázok, a Komoly Párkapcsolatom pedig csigákat, ló- és levéltetveket, atkákat, hernyókat, gombákat, vírusokat, liztharmatot és baktériumokat gyilkol. De amikor, már a munka után, ő a tusoló rózsáját magára irányítja, én meg a rózsaszín kombinémban az ablakban könyöklök, és a világ állását, a herbálosok, hajléktalanok, a német vagy osztrák DJ, a veszekedő házások, az egykori Cserepes-sori romatelepi lakók állapotát nézem, jut eszembe, elfeledkeztem az estikéről, nem szórtam az ágyásokba két maréknyi magocskát. Lőttek hát a paradicsomkertnek!

B A L Á Z S   A T T I L A

Találkozásaim Tolnaival

Egyszer átruccantam Tolnaihoz, amikor még a telepi Virág utcában lakott Jutkával. Ahogy mentem befelé a nyitott kapun, hirtelen ismerős hangot hallottam az égből. – Hahó, Attila! – Felnézek, s akkor látom, uramfia, hogy Ottó meg ott ül a kéményen, közben mindkét lábát lógatja lefele. Momentán eszembe jutott, hogy egyszer már mesélte az *Új Symposion* szerkesztőségében, hogy milyen felemelő érzés otthon a tetőn mászkálni, majd picit leülni, miután helyrerakta a cserepeket. Úgy fogalmazott, hogy az ember jól pihenhet odafönn a hibátlanul elvégzett munka után. Esetleg iszik egy korty pálinkát, és máris annyira szebb minden. Előtte hever az egész Telep, és a Grízer borbély műhelyén túl ott sejthető a Duna, amerről hús szellő szokott érkezni, elviselhetővé téve a nagy forróságok idejét.

– Gyere, ugorj fel ide te is! Picit nézelődünk. Nem fogod megbánni.

Kicsit félttem, hogy leesek, azonban szégyelltem volna bevallani, ezért minden erőmet összeszedve felugrottam melléje a kéményre. Azon a délelőttön Bruno Schulzról beszélgettünk, időnként csapkodó mozdulatokat téve karjainkkal, közben nagyokat kukorékkoltunk – mintegy mutáló kamaszhangon –, az esemény rövidebb szakaszaiban mindketten egyszerre. Szinte versengtünk, hogy ki tudja jobban. Nem kell külön aláhúznom, mennyire megbotránkoztattuk a Virág utca jobb sorsot érdemlő járókelőit. De csak nevtünk rajta, mert valahogy épp olyan könnyednek tűnt minden.

Táncolónak, mint egy színes luftballon a madzag végén.

Így ment ez, míg meg nem kondult a katolikus templom harangja (akkor még nem építették oda a pravoszlávot), majd kisvártatva haza nem ért Jutka, aki menten leparancsolt bennünket a háztetőről.

Máskor volt az, hogy Tolnai Ottó, akivel egyszer az Olümposz lábánál is egymásba botlottunk, a kecskéit őrizte a zombori vágánynál, szórakozásból furulyált, én meg éppen jöttem haza a fogorvostól. Szervusz, mondtam neki, de ő csak intett, hogy foglaljak helyet a papsajt között, majd később beszélünk. Éppen próbálta visszafele játszani Bachot, amikor az egyik kecske nekiiramodott, azzal át a síneken a Virág utcával tök ellentétes irányban! Ottó megijedt, hogy akkor mi lesz most, de én résen voltam. Azon nyomban felpattantam, és mielőtt az a bős bak megtámadta volna a túloldalon munkába siető rendőrt, testi épségem veszélyeztetésével megakadályoztam a szerencsétlenséget. Hálából Tolnai nekem ajándékozta az *Új Symposion* egyik betiltott számát, azzal együtt megígérte, hogy megtanít furulyálni. Én meg azt, hogy keddenként, amikor ráérek, segítek majd fejni. Ígéretét száz százalékkal egyikünk sem tartotta be, viszont mindketten éreztük, hogy barátságunk ezzel az egyszerű esettel is pár nem elhanyagolható fokkal szilárdabb lett. – Ezt követően történhetett úgy, hogy néha én is elhajíthattam a teniszlabdát Ottóék nagy fekete dogjának, miközben a Mester a franciákhoz köthető modern szerb festészet vívmányairól beszélt.

Ha netalán elfelejtettem dobni, az eb panaszos üvöltözésbe kezdett. Ottóék kutyájának telepi dala ma is itt cseng a fülemben, ahogy az a disszonáns furulyaszó is a megtámadott rendőr pokoli káromkodásával együtt. És általában feltűnik lelki szemeim előtt Vladimir Veličković (szül. 1935-ben Belgrádban, elhunyt 2019-ben Splitben, rokonok és ismerősök között Vlado) vágtagzó kutyájának hihetetlen dinamikát sugárzó képe, azzal a kis előremutató nyilacskával az eb mozgásában megörökített agárteste előtt.

Kevésbé tűnik viccesnek, hogy Ottóék udvara abban a Cvečarskában egyszer tele lett véres húscafatokkal. Az óriási diófa ágára fejfelé felhúzott fiatal bika nyelve jócskán kilógott a fejéből úgy, hogy a földet súrolta. Mintha nyalná, akár a kecske is a sőt, közben a fél oldala már hiányzott, gőzölgő bele pedig már rég a vājdlingban. Jókorá marhahússzeletek kerültek a klopfolóra, meg mindenféle, ha a kéményre pont nem is. És akkor elkezdtek özönlenni Tolnaiékhoz az Újvidéki Televízió odakolompolt munkatársai. Jutka kollégái meg a kolléganői, illetve fordítva. Valahányan friss húsrá éhesen futottak be, majd valósággal szétkapkodták Tolnaiéknak hátul az udvarban tartott, rövidekkel azelőtt levágott marháit. Közben barátságosan csevegtek sportról, politikáról, kinek mi feküdt jobban a szűkebb professziója és attól a portától nagyon messzire el nem kalandozó érdeklődése szerint. Önfelédten cseverésztek abban a friss vérgőzben, szinte megfélelmezve mindennapi gondjukról-bajukról.

– Bizonyos értelemben kényszervágásról lehet itt szólnunk – hangsúlyozta Jutka.

Az állatok gyakorlatilag kinőtték a városi akkomodáció szűk lehetőségeit. Főleg az a fiatal, izgága hím állat, amelyik a fa legvastagabb ágáról csüngött lefele. Nem érte meg, hogy találkozzon a viadorról, mert a telepi torreadort megelőz-

te a telepi hentes. Így egyedül maradt hátul kecske és kakas, illetve az a pár, reszketeg lábakkal az ól legtávolabbi sarkába húzódott tyúk. Meg átmenetileg a lakásba zárt, a híres íróasztal alá parancsolt hatalmas eb, amelyik idegességében teljesen szétrágtá, ugyanakkor majdnem lenyelte a teniszlabdát odabent a nemzetiszín légycsapó alatt, meg egy még teljesen használható műbőr félcipőt is szét-harapdált. (Emberemlékezet nem őrizte meg, hogy a Hamuka nevű macska közben mit csinált.)

Emlékszem arra is, hogy egyszer valamelyik vajdasági íróegyesületi megbeszélés után, miután újfent megnéztük a Virág utcában Ottó asztali kiállítását azzal a lapos, hengerelt fejre emlékeztető, újonnan szerzett fekete lávakövel – meg azokkal a kékítőgolyókkal, amelyek barátomnak szüntelen az Adriát juttatták eszébe –, elindultunk hozzám. Az Illír utcába, hogy én meg megmutassam neki azt a tanzániai elefántcsont Marx-szobrocskát, amely akkortájt került a tulajdonomba. Ha nem is egészen tisztességes módon, de az enyém lett, ugyanis kedvenc gyülekezőhelyünkön, az újvidéki Domino vendéglőben nyertem el az egyik haverótól, akinek a nagybátyja nagykövet volt Afrikában.

Megi. Afrikai közös piacnak nevezték Jugóban azt a képződményt, amelyet Josip Broz Tito és fekete bőrir társai hoztak létre, s az újvidéki rádiókabarében afrikai *ködös* piacnak mondták egyik alkalommal. Apám, aki akkoriban a kabaré főnöke volt, ezért megrovásban részesült, azonban máris messze kalandoztam a tárgytól.

Gitáros Szigyutól sakkozva nyertem el a szobrocskát úgy, hogy Mucsi Géza, aki messze a legjobb játékos volt köztünk, ellenfelem háta mögött a vendéglő menütáblájáról letörölte az azt nap krumplilevest, majd krétával írta fel helyébe a szerinte soron következő lépéseimet. Simán győztem, mert Mucsinál csak az a szintén odaszokott autisztikus fiú, Branko volt jobb, aki ellen egyszer Géza úgy nyert, hogy lelopkodta a bábuit, amíg az pisilni ment. Branko ezért sírva futott haza, azonban mit volt mit tenni. Durva tréfák voltak akkortájt divatban.

Ottóval mi a Jovan Popović utcán ballagtunk végig, amíg meséltem neki, hogyan történt ez a dolog. A sztorit a krumplileveses táblára hegyeztem ki, és a poénnál Tolnai megállt, majd az égre nézve felnevetett. Hahotája betöltötte az egész Telepet úgy, hogy az arrafelé szép számban előforduló apróbb fajta költőkbe pillanatra beszorult a levegő. Amikor befejezte, akkor vettük észre, hogy kissé rézsút szemben állapodtunk meg a Niš étteremmel, ahol akkoriban a legjobb Karadjordjeszeleteket sütötték. Meg hogy egy nagyon furcsa, girbegörbe fűzfa alatt állunk.

– Ondolált fűz – mondta rögtön, szinte áhítattal Ottó, akinek pont olyan csavarintós gondolatai tudnak lenni, mint az a fa – összes ágbogával együtt.

Ondolált fűzfát addig egyikünk se látott, ezért megjegyeztük magunknak.

Utána egy idő múlva háború trappolt be a színre, Ottó rég elment a Telepről, a hadköteles haverok közül is sokan. Volt olyan, aki egészen messzire: Amerikába, Kanadába, Új-Zélandra, ám Afrikába senki. A NATO végül – a maga durva tréfájaként – lebombázta Újvidéket, a földdel tette egyenlővé a tévé épületét, vízbe rakétázta a hidakat. Vendégek híján – tetézte a bajt, hogy a főszakácsukat meg fejbe lötték Eszéknél – a Niš bezárt, azonban az a fűz ma is a helyén áll.

– Jelentem, hajszála sem görbült – így fogok majd erről beszámolni régi barátomnak, amikor végre egyszer Palicsra vetődöm. Sajnos, a Marx-szobrocskáról nem fogok tudni neki mondani semmit, mert annak, úgy tűnik, végleg nyoma veszett ama oltári pál- és felfordulásban.

Egyébként nem szabad megfeledkezni róla értelemszerűen, hogy akkor, azon a napon csakugyan megnéztük Marx tanzániai szobrocskáját. Ottónak tetszett, miközben jobb kezével elefántcsont gazdasági és általános prófétánk súlyát méregette. Kisvártatva, miután egy ideig látszólag az izmait fejlesztette vele szórakozottan, ismét felnevetett. Mondván, az még arra is jó, hogy rátegyem a kéziratokra, ne vigye el őket a huzat. Meg, ugye, ha valakit fejbe vágok vele, az attól fog koldulni. (Akkoriban kezdtek elszaporodni a Telepen a betöréses lopások, amelyek a háború ideje alatt érték el csúcspontjukat, majd szomorú módon utána is kitartottak a szokás hatalmaként.) Ezt követően a falamon lévő, indián főnököket ábrázoló szuvenír képeslapokra terelődött a figyelmünk, amelyeket Amerikából hoztam. Láttam Tolnain, hogy nagyon tetszenek neki, és mivel előzőleg odaajándékozta nekem egy eredeti argentin mezei pocok metszőfogát – amilyenekből köztudottan Borgesnek például egész gyűjteménye volt –, megkértem, hogy válasszon magának egyet.

Azt hiszem, Ottó a Fél szemű Bölény törzsfő mellett tette le a voksát, így azt kapta. Közben elkezdünk ábrándozni egy közös Nagy Indiánkönyvről, amelyik nem a híres, igazi rézbőrűekről szólna, hanem olyanokról, amilyenek például megboldogult Cseh Tamás bakonyi indiánjai. Csak mi a mieinket gyűjtenénk egybe.

A Grízer borbélyról nem hallottunk semmi olyasmit, hogy indiános játékokat játszana. Tegyük fel, a Kövesben, vagy esetleg a Fruška Gora (magyarul: Tarcal) sűrű mohikán erdejében, vagy akárhol, viszont Ottó startból, megnyugtató módon ismert egy másikat: nevezetesen bizonyos Zóni Mihály borbélyt Temerinből. Mihályunknak állítólag az Újvilágba kivándorolt rokonok valamelyike küldte szülinapjára vidám pillanatában azt a komplett tolldiszes felszerelést, amelyet Mihály mindig felhúzott az általa kijelölt Indián Ünnepnápra. Becsületére váljék, hogy akkor is dolgozott, sőt, ingyen borotvált, miközben megengedte, hogy abban a tetőtől talpig indián pucban lefényképezzék. Azt hiszem, ezen felbecsülhetetlen értékű vizuális dokumentumok valamelyikéhez jutott hozzá valamilyen módon Tolnai Ottó. Tisztességéhez nem fér kétség, nyilván azt is kapta, ahogy a Fél szemű Bölényt. Mindenesetre kitűnő alapot jelentett volna Zóni színes figurája a megálmódott projekthez, ha az egész indián terv nem megy szétrettenő füstbe.

Mielőtt teljesen szertefoszlott volna közös életünk a Telepen – az újvidéki Greenwich Village bohém negyedében –, nem is tudom, ki találta ki, azonban hétvégeken jókat fociztunk. Rúgtuk a bőrt délelőttönként, amikor a pályán nem volt senki. Már mint ha jól emlékszem, a József Attila Általános Iskola kispályáján. Kézilabda kapu, több helyütt felbuggyant aszfalt, itt-ott elődugta fejét egyikét pitypang, elszaporodott citromfű, tarack, a labda nehezen kiszámítható módon pattog, ám annál izgalmasabb. (– Ott volt-e ez, annál az iskolánál? Nem, nem, máshol. Mindegy.) „Intergender” felállásunkban Jutka is focizott. Két dombor mellének szabályos rugózását – csak feltételezni tudom – nehezen lehetett összhangba hoznia a laszti öntörvényű mozgásával, azonban ő ezt nagyon is

prímán megoldotta. Egyébként is sportosan fiúsrá nyírt frizurájával abszolúte illett az akcióba. Jutka határozottan jól focizott. Legalábbis így konzerválta akkori játékát az emberemlékezet. Dolgozott, igyekezett pontosan passzolni. Többnyire sikerült is neki. Ennél gyengébben fejtelt, azonban mindenkinek vannak hibái. Innen egy-két félig csukott szemű felhőfejesét őrzi a telepi krónika. Ottóét meg a játék kitűnő áttekintése, a megoldások gyors meglegelése. A védekezés és a támadás ideális összhangjának gyors megkomponálása. Meg az a pár hálózaggató gól, amely után a labda – igazából háló nem lévén – elsüvített valahová messzire úgy, hogy aztán meg kellett keresni. (Egyszer alig találtuk meg.)

&

Ez már Palicson történt, amikor Tolnaiék udvarában ünnepeltük Ottó valahányadik születésnapját, hogy a teraszon iszogattunk éppen, ő meg eleinte az utcáról lesett bennünket egy paripacitrom mögül. Az akció kezdetén vérbeli japán ninjaként viselkedett, minden apró fedezéket felhasználva közelített – testét árnyáiban a lehetséges fedezékekhez idomítva. Olyan ügyesen csinálta, hogy már csak akkor figyeltünk fel hófehérre meszelt figurájára, amikor a kapun belültre került. Ott megmeredt, mint egy kócsag, amelyik halra vadászik, és sokáig nem mozdult. Eleinte nem tudtuk mire vélni a dolgot, csak nyújtogattuk a nyakunkat, amikor is ninjából átment immár számunkra jól kivehető módon lopakodó harcosba. Nem a sövény mögött tehát, hanem azt háttérül használva lassan közelített a kerti medencéhez. Mintha rajta szeretne ütni a körötte tanyázó ellenségén, ám olyan tíz méterre tőle: hirtelen butoh táncossá változott! Továbbra is lassú, lopózó mozdulatokat tett, ám ebben a végső szakaszban a butoh európai szem számára kissé talán groteszknak is tűnhető mozgástechnikájával. Amikor elérte a medencét, már négykézláb volt, de arccal felfelé, és fentről a lábát nyújtotta ugyancsak végtelenül lassított mozdulatokkal a vízbe. Miután mintegy meggyőződött annak megfelelő hőmérsékletéről, komótosan belehengeredett. Ám ebbe a hengeredésbe is évek sűrűsödtek bele, és mielőtt csobbanás nélkül elmerült, akárha megállt volna pár pillanatra a víz felett. – Ezzel a gravitációt mintegy meghazudtoló befejezéssel ért véget a világhírű japán butoh táncos és színész, Min Tanaka performansa Tolnai Ottó tiszteletére. Aztán Tanaka element a fürdőszobába, rendesen lemosta a festéket, felöltözött, s odaült közénk a teraszon. Kért egy pohár bort, rágyújtott egy cigire, majd rendkívül barátságosan elbeszélgetett velünk angolul. Kb. fél doboz cigit szívott el közben. Az utolsóval én kínáltam meg.